

Missanpassad ungdom i Schweiz¹⁾

Av jur. kand. JAN BJÖRK.

Något om statsskicket i Schweiz.

Förbundsrepubliken Schweiz är uppdelad på tjugutvå delstater, vilka utgöras av kantoner. I princip är kantonerna suveräna i den mån deras suveränitet icke inskränkes genom förbundsförfattningar. Vidare besitter de de rättigheter, som icke överlämnats till förbundsmyndigheterna. Likväl är kantonernas ställning prekär, ty utan egen medverkan kan de berövas den ena befogenheten såväl som den andra genom federal lagstiftning. På ett flertal områden har så även i stor utsträckning skett och sålunda skapades år 1937 en för hela landet enhetlig strafflag, som trädde i kraft den 1 januari 1942. Vad gäller processrätten äger kantonerna fortfarande gestalta denna på sätt, som de själva finner bäst.

Den schweiziska strafflagens syn på unga lagöverträdare.

Den schweiziska strafflagen (StrGB) betonar speciellt, att vid behandling av unga lagöverträdare vård och uppfostran skall komma i första rummet. De i lagen fastställda straffen och åtgärderna skall icke bestämmas efter brottets svårighetsgrad och skulden hos lagöverträdaren utan avpassas efter vad som kan vara bäst för den unges tillrättaförande. Vedergällning och allmänprevention har således trätt tillbaka för specialprevention.

Av detta betraktelsesätt får emellertid ej dragas den slutsatsen, att strafflagen förnekar straffkaraktären i brott begångna av unga lagöverträdare. Det finnes åtskilliga, som helst skulle vilja se, att straff mot icke vuxna förbrytare ersattes med åtgärder av vårdande och uppfostrande natur. Denna pedagogiska iver förefaller förstälilig som reaktion mot den behandling, som unga utsattes för i straffrättsligt hänseende i äldre tider, då barn ställdes inför straffdomstolar för vuxna och ådömdes samma vedergällningsstraff, som kom vuxna till del. Med rätta opponerade man sig i senare tid mot varje form av straffrättsliga åtgärder mot unga. Under parollen „uppfostran i stället för straff“ skulle straffen slopas: det brottsliga barnet var en oskyldig produkt av

¹⁾ Anm. Vid arbetet med föreliggande uppsats har förste ambassadsekreteraren Gunnar Gerring vid Svenska Ambassaden i Bern visat välvilligt tillmötesgående och bistått med att införskaffa upplysningar om den schweiziska ungdomsbrottsligheten samtidigt som han förmedlat värdefulla kontakter med jurister i Schweiz, med vilka korrespondens växlats, varigenom betydelsefulla och intressanta synpunkter framkommit. Direktupplysningar har sålunda Dr. V. Kurt vid Justizabteilung des Eidg. Justiz- und Polizeidepartementes i Bern och Dr. jur. Hans Schultz, professor vid universitetet i Bern, vänligen meddelat.

anlag och miljö och kunde icke straffrättsligt svara för sitt brottsliga handlingssätt.

Den schweiziska strafflagen har emellertid icke gått på denna linje, utan i stället har skapats en speciell straffrätt för unga lagbrytare, vilken varken är av rent vårdande eller rent straffrättslig karaktär. Uppfostran och straff konkurrerar icke utan griper i stället organiskt in i varandra. Bäst skulle detta kunna uttryckas så, att strafflagens ståndpunkt är en straffrätt av uppfostrande natur, hur paradoxalt detta än kan låta.

Unga lagöverträdare grupperas i följande grupper: barn, unga som fyllt 14 men ej 18 år och unga som fyllt 18 men ej 20 år.

Barnen är undantagna den egentliga straffrätten och de skall i möjligaste mån skonas från att komma under rättskipningens bedömande. Däremot kan det vara nödvändigt, att andra än straffrättsliga åtgärder vidtagas, om så erfordras på grund av att barnet behöver skydd eller ur allmän synpunkt. De åtgärder, som kan komma i fråga är av vårdande karaktär. StrGB nämner ingenting om vilken myndighet det åligger att sörja för att dessa åtgärder eller, i förekommande fall, straff verkställas, utan härvidlag hänvisas det endast till den myndighet, som kantonen inrättat för detta ändamål.

Lagöverträdare i åldern 7 till 14 år.

Lagbrytande barn kan bli föremål för olika behandlingsformer beroende på huruvida barnet är att anse som „normalt, sedligt försummat, fördärvat eller äventyrat“. Att här närmare ingå på dessa olika behandlingsformer, som för övrigt även kan variera från kanton till kanton skulle emellertid föra för långt.

Lagöverträdare i åldern 14 till 18 år.

I den schweiziska straffrätten har åldersgränsen mellan barn och straffmyndiga personer dragits vid 14 år. Att åldersgränsen kommit att sättas just där dikterades på sin tid av, att skolplikten slutade då och att det blev tillåtet att taga anställning vid fabrik vid denna ålder. I Schweiz liksom i andra länder har stor osäkerhet rått, när det gällt gränsdragningen för de år, som brukar betecknas som den problematiska mognadens år. Man har likväl stannat vid 18 år som den övre åldersgränsen.

Vad gäller denna åldersgrupp, liksom gruppen barn, är vederbörandes personliga status avgörande för behandlingsformen. I princip är i dessa fall vårdtanken starkt dominerande, vilket dock icke innebär, att tanken på straff övergivits. Vad gäller den speciella behandlingen, uppräknar lagen flera orsaker, när sådan kan bli tillämplig såsom vid alkoholmissbruk och ovanlig tillbakablivenhet vad beträffar den sedliga utvecklingen.

Som kriterium för att bestraffning skall kunna komma ifråga

beträffande en ung lagöverträdare har uppställts, att vederbörande är varken „sedligt försummad, fördärvad eller äventyrad“ eller i behov av särskild behandling. Har ett brott visat en svår grad av farlighet uteblir likaledes den straffrättsliga åtgärden. Gärningsmannen betraktas då såsom farlig och måste oskadliggöras. Gör sig en ung människa skyldig till brott av förevarande slag, utgår man i allmänhet från, att sedligt förfall eller åtminstone fara för sedligt förfall föreligger och redan på den grunden anvisas säkerhetsåtgärder och icke straff. Som senare kommer att framgå, kan dessa åtgärder vara av synnerligen ingripande beskaffenhet.

När den dömande myndigheten har förvissat sig om, att den unge är att betrakta som „normal“ och hans skuld fastställts, skall straff ådömas. Ordagrant talar lagen ej heller här om „skuld“ utan om att vederbörande har „felat“ (fehlbar). Trots att lagen söker undvika att belasta dessa unga med „skuld“ och i stället bytt ut detta ord mot „felaktigt beteende“ (Fehlbarkeit), torde detta endast vara en fråga av terminologisk art. Tre olika typer av straff kan nu komma i fråga, nämligen tillrättavisning, böter och instängning (Einschliessung).

Tillrättavisningen. Tillrättavisningen kommer endast ifråga vid bagatellförseelser och dess syfte är att rycka upp vederbörandes hederskänsla samtidigt som det inpräntas, att ett upprepande icke kommer att medföra något överseende. Tillrättavisningen skall meddelas av behörig dömande myndighet och kan ske såväl muntligt som skriftligt.

Böter. Bötesstraffet förekommer i en del kantoner endast vid vissa brottstyper och då framför allt vid förmögenhetsbrott, skadegörelse och brott, som ådagalägger vårdslöshet. Andra kantoner åter har ej alls bundit sig vid några regler härvidlag. Liksom i Sverige är lagöverträdarens personliga förhållande såsom inkomst, förmögenhet, yrke och ålder avgörande för bötesbeloppets storlek. Eftersom en ung bötfälld ofta ej disponerar över någon större förmögenhet eller har större inkomster, håller sig böterna i allmänhet inom rimliga gränser även vid grovt vållande. Tanken är då närmast, att ej föräldrarna skall belastas med att betala böterna och dessutom är det en väsentlig beståndsdel i bötesstraffet, att böterna betalas av den dömde själv. I praxis har också betalning genom tredje man blivit ett besvärligt problem. Domarens uppgift är därvidlag att söka övertyga föräldrarna om nödvändigheten av, att den unge själv verkställer betalningen. Visar det sig sedermera, att föräldrarna ej åttlytt domarens direktiv, betraktas böterna såsom fortfarande obetalda och det inbetalda beloppet förverkat. Det har visat sig, att denna i och för sig rätt ingripande åtgärd har mycket god verkan.

Betalar ej den bötfällda, vidtages rättsliga åtgärder mot honom, om man kan räkna med, att en utmätning ej blir resultatlös. Kan

ingenting erhållas, uppmanas den unge per brev, att antingen betala böterna eller, om han så hellre vill, arbeta av dem. Ehuru denna senare möjlighet anses vara av stort kriminalpolitiskt värde, möter den dock i praktiken stora svårigheter. Vederbörande myndighet kan också tillåta den dömda att avbetala böterna. Tanken härvidlag är densamma som i svensk rätt, nämligen att ge den dömda varje chans att avtjäna straffet på lämpligaste sätt, för att i sista hand tillgripa förvandling. Unga som ådömts böter åtsättas mycket hårt och straffen fullgöras också nästan till 100 %, varför förvandling förekommer ytterligt sällan.

Instängning. Den s.k. instängningen är den sista typen av straff för unga i åldern 14 till 18 år och kan ådömas från en dag upp till ett år. Redan terminologien anger, att det här rör sig om en strafftyp, som skiljer sig från de inom straffrätten för vuxna förekommande typerna. Instängning är ett speciellt för unga avsett kort frihetsstraff, som å ena sidan skiljer sig från alla åtgärder av uppfostrande natur men å andra sidan icke såsom straffmedel har något gemensamt med motsvarande korta frihetsstraff för vuxna (Haft), vilket förekommer i den schweiziska straffrätten. Instängningen skall dels verka avskräckande och dels skall den på grund av sin längd vara uppfostrande och förbättrande.

Kantonerna äger inga speciellt för ändamålet iordningställda anstalter, där längre instängningsstraff kan verkställas, vilket medför att dessa mången gång måste fullgöras i icke lämpliga lokaler. Svårigheterna vid verkställigheten till trots har likväl en ökning av tillämpningen av instängningsstraffen skett, vilket beror dels på att ändamålsenliga lokaler alltmer börjar färdigställas och dels att många kantoner har goda erfarenheter av detta straff.

Under straffets verkställande skall den unga ha lämplig sysselsättning och han får del av arbetsinkomsten. Han får ha egna kläder och han får t. o. m. ha eget kosthåll „inom gränserna för anstaltsreglementet“. Vidare föreligger vittgående frihet att motaga besök.

Förpassning till en ungdomsanstalt. Detta kan ske, därest en ung lagbrytare i åldern 14 till 18 år begått ett svårartat brott, som visar en hög grad av farlighet eller visat sig vara i hög grad „fördärvad“. Härvidlag är en eventuell möjlighet till framgångsrik uppfostran ej någon primär fråga utan i dessa båda fall föreligger inget val mellan straff eller annan åtgärd. Det anmärkningsvärda med denna bestämmelse är att en grov ungdomsbrottsling jämställes med en sedligt i hög grad „fördärvad“ brottsling, för vilken lagen förutsett den mest ingripande åtgärden och som denne förpassas till en uppfostringsanstalt. Därmed har också denna åtgärds vårdande karaktär till stor del gått förlorad. Hotet om förpassning till uppfostringsanstalt får tydligen

i stället karaktären av vedergällning: genom lång intagning för uppfostran, där lägsta tidsgräns är 3 år och den högsta 10 år, skall den unge vedergälla sin begångna försyndelse.

Är vederbörande „sedligt försummad, fördärvad eller äventyrad“ kan han kvarhållas i anstalten på obestämd tid, dock minst 1 år och så länge hans uppfostran fordrar det eller högst till 22 års ålder. I dessa fall kan även ifrågakomma överlämnande till en lämplig familj, även den egna, för uppfostran. Vilken åtgärd, som skall komma till användning, dikteras helt av vad som anses lämpligast för den unge. Brottets svårighetsgrad har ingen betydelse, för såvitt icke den unge visat synnerlig farlighet, då, såsom tidigare framgick, det icke föreligger annan möjlighet än anstaltsvistelse under minst 3 år. Vård i familj kan det endast bli fråga om, när den visade kriminaliteten anses ha berott på dåligt inflytande av omgivningen och den unge villigt anpassar sig i en uppfostrande livsföring och det ej heller föreligger någon fara, att föräldrarna skall sabotera denna.

Eftersom det i Schweiz icke finns några slutna uppfostringsanstalter, är rymningsfaran vad beträffar detta klientel stor. Av rent tekniska grunder är det också omöjligt att skilja intagna åt under en längre tid. Vidare är detta våra klientel en ständig fara för ordningen på anstalten och framför allt för att andra intagna skall påverkas ogynnsamt. Därför har lagen förutsett, att unga, som fyllt 18 år och som betraktas som „oförbätterliga“ och som ej kan väntas vara mottagliga för uppfostran eller utgör en sådan fara, som nyss nämnts, kan intagas i en straffanstalt. Den intagne skall då hållas skild från övriga vuxna fångar. Att i denna miljö kunna påverka den intagne i uppfostrande syfte är uteslutet av den enkla anledningen, att straffanstalterna icke är organiserade för att mottaga unga lagöverträdare och att således lämplig personal saknas. En särskild brist erbjuder sig, då det icke finnes någon möjlighet för den unge att utbilda sig i något yrke, eftersom de mestadels måste sitta i sina celler(!) för att undvika, att de kommer i beröring med de vuxna intagna. Sysselsättningen kommer därför också till större delen att vara inriktad på handarbeten av olika slag såsom tillverkning av papperspåsar, vedhugging, trädgårdsarbeten o. s. v. De ungdomsvårdande myndigheterna är dock eniga om, att insättning på straffanstalt endast får förekomma i nödfall, då andra åtgärder rent tekniskt är ogenomförbara. Bestämmelsen är ett uttryck för den pessimistiska uppfattningen, att ett framgångsrikt bekämpande av ungdomsbrottsligheten ej kan ske på grundval av ett milt uppfostringssystem. Huruvida denna uppfattning är välgrundad speciellt, när det gäller schweiziska förhållanden, kan endast en lång erfarenhet visa.

Villkorlig frigivning från uppfostringsanstalt kan äga rum efter minst 1 år och i svårare fall minst 3 år och sker då alltid med

föreskrifter. Prövotiden uppgår till minst 1 år under vilken den frigivne står under övervakning. Någon rätt till villkorlig frigivning förefinnes ej, utan endast en rätt till prövning av förutsättningarna därför.

De beskrivna bestämmelserna visar tydligt, att den schweiziske lagstiftaren icke lyckats att skapa en rätt av rent vårdande karaktär för unga, som är „sedligt försummade, fördärvade eller äventyrade“. Den omständigheten, att ungdomsbrottslingar, som har begått svårare förbrytelser, men som ej därför behöver vara i hög grad „fördärvade“, förpassas till uppfostringsanstalt, ger intagningen stark prägel av straffrättslig åtgärd. Även bestämmelsen att varje åtgärd av vårdande karaktär skall intagas i straffregistret, vilket icke är fallet, när det är fråga om barn, visar, att dessa åtgärder har straffrättslig prägel.

Villkorlig dom.

Instängning och böter kan ådömas villkorligt. Antingen kan straff utmätas och anstånd med verkställigheten lämnas eller kan man nöja sig med en sakerförklaring. Förutsättningarna för anstånd med straffverkställigheten är i princip desamma som i svensk straffrätt. Prövotiden uppgår till lägst 6 månader och högst 3 år och den unge ställes under denna tid under övervakning, om inte föräldrar eller förmyndare kan svara för tillsynen av den unge. När det är fråga om anstånd med ådömande av straff eller annan åtgärd, är utgångspunkten den, att det många gånger kan vara svårt, ja, rent av omöjligt att under en kort tidrymd få reda på, om den unge är „sedligt försummad, fördärvad eller äventyrad“ eller om han är i behov av vård. Frågan vilken åtgärd eller vilket straff, som bäst är ägnat att förbättra honom, är då nästan olösbar. Under sådana omständigheter anses det lämpligast att uppskjuta vidare åtgärder och i stället förordna om övervakning under en tid av högst 3 år. I detta fall är det ingen förutsättning, att den unges prognos skall vara god.

Den villkorliga domen har i Schweiz givit mycket goda erfarenheter och antalet återfall bland unga uppgår till endast 4—8 %. Institutet betraktas även som mycket värdefullt för bekämpande av ungdomsbrottsligheten.

Övervakning. Det åligger de barna- och ungdomsvårdande myndigheterna att utse övervakare, vars uppgifter i stort är desamma, som åvilar hans svenske kollega.

Hur övervakningen skall ordnas får kantonerna själva bestämma och utformningen varierar därför från kanton till kanton. Endast grundlinjerna har dragits upp i StrGB. Kantonerna är således förpliktade att anordna övervakning i de i lagen förutsatta fallen. Övervakning genom polisärt organ får ej äga rum.

Unga lagöverträdare införas i straffregistret.

Inom schweizisk doktrin anses det principiellt, att unga förbrytare ej skall införas i straffregistret, enär det kan komma att motverka syftena för behandlingen av unga förbrytare: ett införande utgör en „brännmärkning“ av en ung människa, för vilken vägen till samhällsgemenskapen måste och i de fleste fall även kan öppnas på nytt och är en orättvisa, som motverkar återanpassningen och i stället är en källa till förbittring mot samhället och kan leda till återfall i brott. Ehuru StrGB ej intagit denna ståndpunkt och det föreligger skyldighet, att unga brottslingar, som ådömts straff eller meddelats åtgärd av annat slag för brott, dock ej överträdelser, som endast förskyllt böter under 50 schweizerfrancs, skall införas i det i Bern centralt förda straffregistret, föreligger det dock möjlighet för vederbörande att efter viss tid bli struken ur registret. Förutsättning för denna strykning är, att minst 3 år förflutit sedan straffet eller åtgärden verkstälts, att brottslingens beteende gör skäl för strykande och att han i förekommande fall ersatt orsakad skada, som han ålagts att betala helt eller till jämkat belopp. Vid villkorligt anstånd med straffs verkställande kan strykning äga rum, när övervakningstiden gått till ända.

Barna- och ungdomsvården.

Barndomstolarna. I Schweiz finnes inga barnavårdsnämnder utan i stället har inrättats speciella barndomstolar, som kan ha mer eller mindre långtgående kompetens beroende på domstolens organisation, som varierar i kantonerna. Enligt sina huvuddrag kan de dock indelas i två stora grupper: barndomstolen kan sålunda antingen vara en ren specialdomstol eller specialdomstol, som även omhänderhar uppgifter av administrativ natur.

Barndomstolar av den första typen finnes i kantonerna Genève, Vaud, Freiburg och Tessin och i viss mån även i staden Basel och Neuchâtel. I de fyra först nämnda kantonerna består domstolen av en ämbetsman, som tjänstgör som rannsakningsdomare samtidigt som han är ordförande i domstolen. Delvis är han även ansvarig för verkställigheten av domarna. För övrigt består domstolen av ett antal lekmän, som utvalts på grund av sina personliga kvalifikationer och sitt intresse för ungdomsproblem. Uppdraget innehaves vid sidan av den dagliga gärningen.

I Neuchâtel ställes unga förbrytare till ansvar inför en specialdomstol (autorité tutelaire), i vilken distriktsdomstolens ordförande presiderar. Denne är specialist på civilrättsliga spörsmål av familjerättslig natur. Domstolen är i princip identisk med den s.k. „Domestic Relations Court“ i New York. För att underlätta domarens arbete kan han anlita en kantonal barnavårdsbyrå (office cantonal des mineurs), vars uppgifter i viss utsträckning lägges till grund för det juridiska avgörandet.

I staden Basel är ungdomsdomaren knuten till allmänna åklagarmyndigheten. Domaren leder förundersökningen, dömer i enklare mål och hänvisar svårare till ett ungdomsråd (Conseil des mineurs), som också är förmynderskapsdomstol (Tribunal de tutelle). Verkställigheten har ålagts en barnavårdsbyrå (Office des mineurs).

I den andra gruppen av barndomstolar återfinner man en mycket säregen kombination av uppgifter, som är unik i sitt slag i världen och som kan sägas vara av såväl dömande som administrativ karaktär (judice-administrative). I centrum står en dömande myndighet, som utgöres av en s.k. „Jugendanwalt“, och som kan betecknas som ett ombud, dock ej med samma innebörd som ordet „advokat“, för de unga. „Der Jugendanwalt“ är nämligen på en gång rannsakningsdomare, domare i rätten, allmän åklagare och övervakare av straffs verkställande. Mer ingripande beslut fattas av den ordinarie domstolen inom lykta dörrar, varvid „der Jugendanwalt“ fungerar som ungdomsåklagare, kommenterar resultaten av de undersökningar han verkställt och diskuterar de förslag han framlägger. I förekommande fall åligger det honom också att svara för verkställigheten, vilken avbrytes, när han anser, att målet med den beslutade åtgärden är uppnått. Han kan också föreslå domstolen att modifiera fattat beslut.

Barndomstolar av förevarande typ återfinnes i bl. a. kantonerna Bern, Schaffhausen och Zürich.

I regel ingriper allmänna åklagaren aldrig vid lagföring av minderåriga med undantag för de kantoner, där barnavårdsmannen i vissa fall uppträder som åklagare. I kantonerna Freiburg och Vaud kan ävenledes allmänna åklagaren ingripa i mål av grov art.

De schweiziska barndomstolarna sysselsätter sig med alla unga brottslingar, oavsett om de är „normala“ eller missanpassade, och med allt, som kan vara av intresse för utredande av deras kriminalitet. Många unga, som endast begått polisförseelser, blir därför också föremål för barndomarens granskning. Detta belastar betänkligt denna jurisdiktion, eftersom tillfällighetsbrottslingarna representerar 75 å 80 % av alla unga, som kommer inför barndomaren. Å andra sidan garanterar denna jurisdiktionsform, att alla unga lagöverträdare erhåller den för dem lämpligaste behandlingen. I varje förekommande fall söker barndomaren utforska vilken behandlingsform, som skall vara den mest pedagogiska och strafflagen tillåter honom till ock med att avstå från varje åtgärd, då sådan skulle anses överflödiga. I de flesta fall räcker det också med att den unge brottslingen infinner sig tillsammans med sin fader eller moder på en byrå, där man konfererar utan några formaliteter. Förfarandet, som vanligen äger rum några dagar efter brottet, kan dock växla beroende på veder-

börandes ålder. Denna straffrättsliga behandling av pedagogisk natur, som således består i ett samtal inför ungdomsdomaren, visar sig mycket verksam, då återfall bland unga „normala“, som blivit föremål för denna endast uppgår till c:a 10 %.

Även i Schweiz framhåves nödvändigheten av att lagföringen, i synnerhet av unga förbrytare, skall ske snarast möjligt efter brottets förövande. I kantonen Bern har sålunda överklagande i brottmål rörande unga förtur och skall behandlas med skyndsamt. Ingenting tyder heller på, att i praxis någon onaturlig tidsutsträckning föreligger vid lagföringen av unga.

Vid sidan av barndomstolarna finnes andra myndigheter, som står till tjänst med hjälpverksamhet av social, psykologisk och psykiatrisk natur och vidare finnes observationscentra, uppfostringsanstalter och anstalter för eftervård.

Social verksamhet. Barndomstolarna har inte någon hjälpverksamhet, som är direkt anknuten till eller underordnad dessa. I stället har man från Tyskland lånat idén till särskilda byråer (offices des mineurs), vilka är kantonala och vilkas verksamhetsområde varierar från kanton till kanton. Sålunda har den centrala barnavårdsbyrån i Zürich ett mycket vidsträckt arbetsfält, som bl. a. omfattar drivande av barnhem och feriekolonier och sysselsätter sig med såväl brottsliga som sjukliga minderåriga. Motsvarande byrå i Vaud har mer begränsade uppgifter och skall i stort endast omhändertaga minderåriga, som befinner sig i „moralisk fara“ (en danger moral).

I de kantoner, där barndomstolarna icke har både dömande och administrativa uppgifter, åligger det vidare dessa byråer att tillse, att av domstolen beslutade åtgärder verkställas på lämpligaste sätt. I de kantoner, där barndomstolarna har såväl dömande som administrativ karaktär, faller det på den tidigare omnämnde barnavårdsmannens (der Jugendanwalt) lott att själv eller med hjälp av en sekreterare efterforska lämpliga familjer för inackordering av unga, sörja för övervakning av minderåriga, besöka de på anstalt intagna, ja, ombesörja allt, som har med verkställigheten att göra.

I de större kantonerna utgår man från, att varje barnavårdsmann skall ha ett tämligen begränsat område, inom vilket han kan personligen övervaka alla sina skyddslingar; icke blott de brottsliga utan även dem, som blivit försummade av sina föräldrar. Det rör sig här om en mycket väl utbyggd organisation, som verkligen möjliggör för barnavårdsmannen att utöva ett personligt inflytande på dem, som står under hans beskydd. Sålunda kan nämnas, att kantonen Bern har sex barnavårdsmän på 800 000 innevänare medan det i Paris på samma antal finnes en ungdomsdomare.

Psykologisk och psykiatrisk verksamhet. På detta område är det kantonen Valais, som har skapat prototypen och bedriver en

anmärkningsvärd medicin-pedagogisk verksamhet, som är förlagd till Monthey-Malévoz, där kantonens psykiatriska sjukhus är beläget. Här uppspåras och behandlas alla former av missanpassning hos minderåriga.

Observationscentra. Alla minderåriga kan inte bli föremål för observation i sin hemmiljö, utan det är ofta nödvändigt, att en omedelbar omplacering av den minderårige äger rum. Härvidlag har Frankrike och England varit föregångsländer och skapat s.k. „remandhomes“, där de minderåriga får vistas under några månader för observation. De hållas i sysselsättning och för ett normalt liv men får ej lämna observationshemmet. Beroende på resultatet av observationen kan den intagna återsändas till sin familj eller placeras i en annan lämplig sådan eller sändas till en uppfostringsanstalt eller ett hem av liknande karaktär.

För barn finnes det åtskilliga observationscentra i Schweiz såsom „Les Charmilles“ i Genève, „Le Vanel“ i Malvilliers och „Brüchhalde“ i närheten av Zürich. För ungdomar finnes det däremot endast ett eller två sådana centra, vilket beror på att organisatoriska svårigheter hindrar utbyggnaden. I stället får dessa unga placeras i uppfostringsanstalter för observation, vilket sker till priset av allvarliga olägenheter. Sedan länge har det dock varit på tal, att i kantonen Vaud bygga en paviljong avsedd för observation av äldre minderåriga.

Uppfostringsanstalter. Dessa förefaller att delvis vara av relativt stor typ. Till de större hör sålunda en anstalt i kantonen Bern, som kan taga emot 100 ynglingar och anstalten „St. Nicolas“ i närheten av Romont, som kan hysa 110 pojkar i åldern 8—20 år.

Kantonen Vaud har två anstalter för gossar, nämligen en statlig, „Vennes“, som kan taga emot 50 ynglingar och en privat, „Serix“, som disponerar över 35 platser för pojkar i skolåldern och 35 för större pojkar. Det finnes även andra anstalter, som är helt privata och som mottager svårartade flickor och barn, som är efterblivna eller sjuka. Den modernaste anstalten ligger i Aarburg och är inrymd i en moderniserad fästning.

Små anstalter har den fördelen, att återanpassningen underlättas, medan det däremot erbjuder sig begränsade möjligheter för de intagna att erhålla yrkesutbildning, enär denna måste begränsas till vissa grenar. För att råda bot på denna brist bemödar man sig om att bygga paviljonger eller halvslutna hem, där den unge bor under övervakning medan han får yrkesutbildning utanför hemmet, t. ex. i en närbelägen stad.

Permissioner förekommer ofta och de intagna får ägna sig åt skidåkning, utflykter, amatörteater o. s. v. Grundtanken därvidlag är att den intagne skall hållas i ständig sysselsättning från morgon till kväll för att göra återanpassningen lättare.

Personalen på anstalterna utväljes med omsorg och för att få ett gott urval avlönas den väl. För att den intagne skall erhålla

en så individuell behandling som möjligt, är personalen talrik och till sitt förfogande har den i allmänhet en psykiatriker eller en psykolog, som skall vara behjälplig vid de intagnas uppfostran.

Eftervård. Principerna för eftervården är i stort sett desamma som i Sverige. Framför allt betonas önskvärdheten av att en ung lagöverträdare, som fått villkorlig frigivning får lära sig ett yrke och staten betalar årligen stora summor för den unges yrkesutbildning. Ett stort önskemål är inrättande av halvslutna hem för villkorligt frigivna.

De ungdomsvårdande myndigheterna bedriver också en mycket utbredd brottsförebyggande verksamhet omfattande bl. a. upplysningsverksamhet rörande ungdomsproblem, understödande av ungdoms- och folkbibliotek i kampen mot smutslitteraturen, gynnande av ungdomsföreningar, inrättande av fritidsverkstäder i större städer och mödravård.

Lagöverträdare i åldern 18—20 år.

En mildrad straffrätt för vuxna. Denna åldersgrupp intager en särställning i den schweiziska straffrätten. I princip skall de vanliga, för vuxna skapade straffrättsliga reglerna tillämpas, varvid också vederbörande blir föremål för en omsorgsfull personundersökning. I artikel 100 i StrGB finnes en bestämmelse om behandlingen av dessa unga förbrytare. Denna bestämmelse kan sägas utgöra en utvidgning av den straffrätt, som gäller för övriga unga, och innebär, att den för vuxna gällande straffrätten skall tillämpas med stark förmildring.

Förvisning till arbetsanstalt. En omyndig kan också av domaren förvisas till en arbetsanstalt på obestämd tid, dock högst 3 år, eller överlämnas till den myndighet, som har tillsyn över förmynderskapen och som det då åligger att pröva, om det föräldrarättsliga förmynderskapet skall ersättas med annat.

Verkställigheten. En person i denna åldersgrupp får verkställa straff eller åtgärd på samma sätt som en vuxen. Härvidlag gäller dock, att vid intagning på anstalt den unge skall hållas skild från de vuxna.

Processrättsliga bestämmelser. Då kantonerna bemyndigats att svara för de processuella reglernas utformning, står det kantonerna fritt att gestalta förfarandet mot dessa unga på sätt de själva finner bäst. De har sålunda möjlighet att tillämpa ett förfarande, som avviker från det, som brukas vid lagföring av vuxna och i stället låta de processbestämmelser, som nyttjas vid lagföring av barn och unga i åldern 14 till 18 år, göra sig gällande. Så är exempelvis förhållandet i Zürich.

Reformförslag.

För närvarande arbetar sakkunniga i Schweiz med att revidera de straffrättsliga bestämmelserna gällande barn och unga. Som

en allmän tendens kan fastställas, att man bemödat sig om att låta bestämmelserna om straff och åtgärder för barn och unga intaga en mer självständig ställning och mera framhäva åtgärdernas uppfostrande ändamål. Redan har en hel del beslut fattats, men i detta sammanhang kan det endast bli fråga om att beröra en del av dem.

Till en början föreslås åldersgränsen mellan barn och unga höjd från 14 till 15 år.

Den skillnad, som nu göres mellan „sedligt försummade, förärvade eller äventyrade“ barn respektive unga, har inte slagit väl ut i praxis, och i stället föreslås helt allmänt att avgörande skall vara, huruvida speciell vård av uppfostrande karaktär (besonders erzieherische Betreuung) är påkallad. De uppfostrande åtgärderna kommer också mer att anpassas efter de praktiska förhållandena och möjligheten att överlämna barn och unga till lämplig familj, även deras egen, och förpassa dem till uppfostringsanstalt har begränsats och i stället har föreslagits en ny åtgärd benämnd „Erziehungshilfe“, som innebär, att tonvikten mer lagts på övervakning, uppfostran i frihet, vård, yrkesutbildning, anskaffande av arbete och reglering av fritiden.

För åldersgruppen 15 till 18 år förutses en ny åtgärd, nämligen insättning på en ungdomsanstalt (Jugenderziehungsanstalt für besonders Schwierige) av särskilt svårbehandlade, förärvade eller i hög grad farliga unga brottslingar, där den unge kan kvarhållas upp till 25 års ålder. Detta är en viktig ändring, som möjliggör, att det sämsta klientelet avlägsnas från de vanliga uppfostringsanstalterna.

Vid frigivning från uppfostringsanstalt har instituten „övervakning“ (Schutzaufsicht) och „villkorlig frigivning“ slopats för att varje sammankoppling med samma institut inom den egentliga straffrätten skall undvikas. I stället talas det om „försöksutskrivning“ (probeweise Entlassung) och den frigivne ställes under „tillsyn“ (Erziehungsaufsicht). Rent praktiskt sett torde dessa ändringar icke komma att innebära något nytt.

I den nu gällande schweiziska straffrätten finnes ingen möjlighet till kombination av straff och annan åtgärd. Enligt nu fattat beslut skall under vissa omständigheter en sådan kombination bli möjlig. Sålunda skall en uppfostrande åtgärd, som verkställs i frihet, kunna kombineras med ett instängningsstraff på upp till 14 dagar eller böter, när detta synes lämpligt ur disciplinär eller uppfostrande synpunkt. Förslaget till denna möjlighet, att samtidigt ådöma straff och annan åtgärd, har dikterats av den uppfattningen, att det finnes många unga förbrytare, för vars behandling enbart straff eller enbart annan åtgärd skulle vara föga ändamålsenlig.

Som tidigare framgått är enligt gällande bestämmelser omynliga förbrytare i åldern 18 till 20 år i princip underkastade de

för vuxna gällande straffbestämmelserna. De sakkunniga föreslår emellertid, att även unga i denna åldersgrupp skall vara underkastade de bestämmelser, som gäller för unga i åldern 14 (15) till 18 år. Finner ungdomsdomaren, att dessa bestämmelser icke är lämpliga i visst fall, kan den unge brottslingen överlämnas till en domstol för vuxna, som då har att tillämpa den för vuxna gällande straffrätten, varvid straffnedsättningsbestämmelserna fortfarande skall iakttagas.

Några statistiska jämförelser mellan Schweiz och Sverige.

Den schweiziska kriminalstatistiken. Enligt schweizisk lag skall varje straff eller åtgärd, som meddelats en ung lagöverträdare, som fyllt 14 år, införas i ett centralt fört straffregister. Det är på detta register, som den offentliga kriminalstatistiken grundar sig. För åldersgruppen 14 till 18 år kommer denna statistik endast delvis att vara rättvisande, enär det finnes grundad anledning att förmoda, att kantonerna i många fall ej gör någon anmälan till registret. Som grund för detta antagande kan nämnas, att under åren 1947 och 1948 till straffregistret endast inrapporterades 62 respektive 75 fall av tillrättavisningsstraff; över hälften av alla kantoner hade över huvudtaget ej gjort bruk av detta straff! Men även andra straff anmälas i bristande omfattning. Denna underlåtenhet har emellertid en mycket rimlig förklaring i det att myndigheterna i många kantoner är obenägna att „brännmärka“ en ung människa genom ett meddelande till straffregistermyndigheten; något som i de flesta fall icke står i proportion till den begångna förseelsen. Det är därför att antaga, att antalet dömda unga förbrytare i åldern 14 till 18 år är väsentligt större än vad som framgår av den offentliga statistiken.

Den svenska brottsstatistiken. Den svenska brottsstatistiken grundar sig också på ett centralt fört straffregister, men i detta införas endast personer, som gjort sig skyldiga till brott, som medfört frihetsstraff eller bötesstraff uppgående till 60 dagsböter eller därutöver.

Riktlinjer för en jämförelse. För att en jämförelse mellan ungdomsbrottsligheten i de båda länderna skall kunna ske, borde följaktligen från de schweiziska siffrorna frånräknas alla lindrigare brott, varpå endast följt lägre bötesstraff. Även om detta vore praktiskt möjligt, är det likväl icke säkert, att någon rättvisande jämförelse skulle kunna göras, eftersom behandlingsformerna för unga förbrytare och domstolarnas praxis väsentligen skiljer sig åt i de två länderna. I stället har de svåraste brotten, som unga lagöverträdare gör sig skyldiga till, blivit föremål för undersökning som gått ut på att söka utreda vilka av dessa brott, som är vanligast förekommande i Schweiz och Sverige, och i vilken utsträckning schweiziska och svenska domsto-

lar är benägna att meddela villkorlig dom vid dessa. Undersökningen grundar sig på tabellerna 1 och 2.

Tabell 1.

För vissa straffregisterbrott i Schweiz år 1956 till ansvar fällda unga lagöverträdare efter brottets art och ålder vid brottets begående m. m.²⁾

Brott	14-17 år		18-19 år		Totalt	Utlänningar	Villk. dömda	Villk. per ovillk. dömda
	Män	Kv.	Män	Kv.				
Mord, dråp, annan misshandel.	33	9	75	36	153	16	79	1,1
Förmögenhetsbrott.	740	116	611	117	1584	220	733	0,9
Brott mod annans frihet.	5	—	8	—	13	2	3	0,3
Sedlighetsbrott.	266	11	189	9	475	34	308	1,8
Allmänfarliga brott.	19	5	17	7	48	10	10	0,3
Förfalskningsbrott.	25	4	23	3	55	8	25	0,8

Vid studium av tabellerna, som sammanställts på grundval av siffermaterial från respektive länders offentliga brottsstatistik, får hållas i minnet, att dessa, av ovan anförda skäl, icke kan jämföras sinsemellan.

Det förhållandet, att unga brottslingar i Schweiz indelas i andra åldersgrupper än i Sverige, har icke ansetts böra tillmätas någon större betydelse och någon hänsyn har ej tagits därtill.

För att bredda sifferunderlaget har de olika åldersgrupperna sammanlagts, varvid översiktligheten av brottsligheten inom respektive grupper dock bibehållits.

Iakttagelser. Till en början kan fastslås, att förmögenhetsbrotten intager en dominerande ställning i de båda länderna och att

²⁾ *Anm.* Vid studiet av siffrorna för förmögenhetsbrotten bör märkas, att dessa som regel inte innefattar „billån“. I Schweiz återfinnes bestämmelserna om detta brott i en vägtrafiklag (Bundesgesetz vom 15. März 1932 über den Motorfahrzeug- und Fahrradverkehr) och statistiken över brott mot denna lagstiftning föres separat. Sålunda kan nämnas, att år 1955 antalet unga billänare under 18 år uppgick till 216 och för år 1956 var antalet 277. Siffrorna är troligen ej helt rättvisande, enär i sådana fall, då brott mot vägtrafiklagen sammanträffat med brott mot StrGB, brottet i regel endast upptagits i statistiken över brott mot StrGB.

Av sedlighetsbrotten är „otukt med barn“ det vanligast förekommande. I åldersgruppen 14—17 år utgör dessa brott således 245 st. och i åldersgruppen 18—19 år 159 st. Det är nästan enbart män, som gör sig skyldiga därtill.

dessa brott med stor säkerhet är de vanligast förekommande bland unga förbrytare såväl i Schweiz som i Sverige.

Tabell 2.

För vissa straffregisterbrott i Sverige år 1956 till ansvar fällda unga lagöverträdare efter brottets art och efter ålder vid brottets begående m. m.³⁾

Brott	15-17 år		18-20 år		Totalt	Utl.	Villk. dömda	Villk. per ovillk. dömda
	Män	Kv.	Män	Kv.				
Mord, dråp, annan misshandel.	4	1	7	1	13	1	8	1,6
Förmögenhetsbrott; därav stöld.	340	16	1645	135	2136	65	1372	1,8
Brott mot annans frihet.	236	7	1071	77	1391	36	936	(2,0)
Sedlighetsbrott.	4	—	9	—	13	—	3	0,3
Allmänfarliga brott.	24	—	31	1	56	—	51	10,2
Förfalskningsbrott.	1	—	4	1	6	—	3	1,0
	6	—	11	5	22	1	18	4,5

Ehuru sifferunderlaget strakt krymper pekar detta likväl på att sedlighetsbrotten kommer i andra hand. Vad gäller Schweiz uppvisar dessa brott en anmärkningsvärd hög siffra, som emellertid kan förklaras med, att kantonerna beträffande sedlighetsbrotten i sin praxis går mycket olika vägar. Sålunda ser en del kantoner mycket allvarligt på dessa brott och utdömer straff även i fall, som är tämligen oskyldiga.

I Schweiz kommer sedan mord, dråp och annan misshandel, medan i Sverige förfalskningsbrotten förefaller att dominera på tredje plats.

Beträffande de övriga brottsgrupperna, sjunker sifferunderlaget speciellt för Sveriges del så pass mycket, att det är svårt att därav kunna utläsa några tendenser.

Vid undersökningen av i vilken utsträckning de båda ländernas domstolar dömer villkorligt, har antalet villkorligt dömda satts i relation till antalet ovillkorligt dömda. De därvid framräknade siffrorna har därefter jämförts med varandra. För gruppen mord, dråp och annan misshandel blir sålunda den framräknade siffran

³⁾ Ann. Ur förmögenhetsbrotten har utbrutits „stöld“ för att påvisa den dominerande ställning detta brott intager.

för Schweiz 1,1 och för Sverige 1,6, vilket tyder på, att domstolar-
na i stort är lika benägna att vid dessa brott meddela villkorlig
dom. Vill man ha fullständig visshet, måste emellertid alla brott,
som ej är av, ur svensk synpunkt sett, straffregisterbrotts karak-
tär frånräknas den schweiziska brottsiffran, innan antalet vill-
korligt dömda sättes i relation till antalet ovillkorligt dömda.

Tabell 3.

För de vanligast förekommande förmögenhetsbrotten, enligt straff-
registret, i Schweiz år 1956 till ansvar fällda unga lagöverträdare efter
brottets art, ålder vid brottets begående och kön.⁴⁾

Art. i StrGB	Lagrum i SL.	Brott	Män		Kvinnor		Totalt
			öv: 14-17	18-19	14-17	18-19	
137	20:1,3,4.	Stöld.	500	369	89	84	1042
140	22:1,2,3,5.	Förskingring, trolöshet.	26	29	8	13	76
143	20:6	Egenmäktigt förfarande.	18	32	—	—	50
144	21:6	Häleri.	28	17	2	3	50
145	24:1,2,3.	Skadegörelse.	77	30	2	—	109
148	21:1,3, 1 st.	Bedrägeri.	65	91	13	14	183
		Totalt.	714	568	114	114	1510

När det gäller förmögenhetsbrotten går det att uttala sig mer
bestämt. Redan den siffermässiga uppställningen, Schweiz: $\frac{733}{851}$
och Sverige: $\frac{1372}{764}$, ger klart besked om, att svenska domstolar i
långt högre grad än schweiziska är frikostigare med villkorliga
domar och de framräknade siffrorna för denna brottsgrupp blir
för Schweiz' del 0,9 och för Sveriges 1,8. För att jämförelsen
skulle bli så rättvisande som möjligt skulle dessutom, enligt vad
förut anförts, från den schweiziska totalsiffran 1584 frånräknats
alla icke enligt svensk uppfattning straffregisterbrott. Det är att
antaga att dessa till större delen döljer sig i siffran 733 (antalet
villkorligt dömda), vilket sålunda skulle medföra, att denna min-
skade i större proportion än siffran 851 (antalet ovillkorligt

⁴⁾ Anm. Erfarenhetsmässigt intar även i Schweiz stöldbrottet — vad
angår de unga i än högre grad än hos de vuxna — den dominerande
ställningen bland alla brott, men likväl icke i den omfattning, som
framgår av den offentliga statistiken beroende på brister i uppställ-
ningen av denna.

Vid studiet av denna tabell gäller vad som under tabell 1 sagts om
„billån“.

Eftersom de schweiziska brottsbeskrivningarna ej är helt i överens-
stämmelse med de svenska, har de närmast liggande svenska lagrum-
men angivits vid sidan av de schweiziska.

dömda). Om detta resonemang är riktigt, skulle slutsatsen bli, att schweiziska domstolar är än mer obenägna att meddela villkorliga domar vid förmögenhetsbrott än som framgår av de icke på detta sätt bearbetade siffrorna.

Vad gäller sedlighetsbrotten, är det svårare att göra några bedömanden. Skillnaden mellan de framräknade siffrorna är här så pass markant, för Schweiz 1,8 och för Sverige 10,2, att det är sannolikt, att någon dold brist i det statistiska materialet omöjliggör jämförelse.

Vidare framgår det av tabellerna, att det kvinnliga inslaget i ungdomsbrottsligheten är förhållandevis litet i de båda länderna och att utläningar förefaller att dominera i Schweiz, vilket kan förklaras på grund av Schweiz' geografiska läge.

I tabell 3 har upptagits de i Schweiz år 1956 vanligast förekommande förmögenhetsbrotten begångna av unga.

Ungdomsbrottsligheten i Schweiz visar en sjunkande tendens.

För att utreda utvecklingen av ungdomsbrottsligheten i Schweiz har en statistisk undersökning omfattande åren 1943 t.o.m. 1955 företagits i sjuanton kanton. Med hänsyn tagen till att under dessa år befolkningen ökat betydligt och alltmer de stora årskullarna från krigs- och efterkrigsåren kommit upp i en ur straffrättslig synpunkt sett relevant ålder, visar ändock ungdomsbrottsligheten enligt denna undersökning en sjunkande tendens. Detta gäller såväl antalet brott över huvudtaget som antalet grova brott (våldsdåd och ligabrott).

Några antaganden om denna tendens. Denna för Schweiz så lyckliga utveckling är svår att förklara. Det är emellertid icke uteslutet att Schweiz' geografiska struktur spelar en viss roll. Landet är tämligen litet till ytan och till stora delar mycket starkt kuperat, vilket tvingar människorna att sluta sig samman på ett antal större eller mindre platser, där de, speciellt i de talrikt förekommande mindre städerna och byarna, mer eller mindre känner varandra, vilket i viss utsträckning kan verka hämmande på brottsligheten. De väl utbyggda barna- och ungdomsvårdande myndigheternas verksamhet underlättas även just av befolkningens fördelning, som medför att övervakningen av unga kan göras långt mer effektivt än i de flesta andra länder.

En annan bidragande orsak till utvecklingen är troligen också, att den tidigare hos schweizarna starkt utvecklade konservativa känslan fortfarande, på grund av ett lyckligt politiskt öde, tycks göra sig i hög grad gällande i ett levnadssätt, som var vanligt före första världskriget. Särskilt är därvid att märka, att banden inom familjen är mycket starka.

Jan Björk.